

V njej sta v preteklih stoletjih prevladovali slovenska in nemška skupnost, a so bile pomembne še nekatere druge, npr. judovska, ruska, češka, po 1. svetovni vojni pa tudi srbska. Te so s svojo kulturo in življenjem soustvarjale pestro podobo mesta, ki je zaradi izjemne prometne lege spodbudilo priseljevanje v mesto, razvoj materialnih sestavin kulture in različnih gospodarskih dejavnosti v tem prostoru.

O tem so izčrpnjeje govorili tudi v tretjem delu. Zdenka Semlič Rajh je osvetlila razvoj protipožarne obrambe in predpisov v Mariboru od druge polovice 18. stoletja naprej, Maja Godina Golija razvoj in gospodarski pomen mariborske tržnice, Jerneja Ferlež pa stanovanjsko kulturo v povezavi z obravnavo razvoja ognjišč v mariborskih bivališčih.

Zadnja skupina referatov je z različnih vidikov obravnavala politično dogajanje in politične osebnosti v Mariboru. Andreja Rakovec je z bogatim slikovnim gradivom predstavila starejše in sodobne spomenike znanih osebnosti v Mariboru in problematizirala odstranjevanje in uničenje nekaterih javnih spomeni-

kov. Maksimiljan Fras in Peter Simonič pa sta govorila o politiki mestne občine v času pred 2. svetovno vojno in v sodobnosti, ko so nastale nekatere nove oblike delovanja civilne družbe in aktivnosti občanov Maribora.

Znanstveni simpozij, ki je bil zasnovan predvsem kot delovno srečanje raziskovalcev, ki preučujejo Maribor in njegovo prebivalstvo, je pritegnil širši krog obiskovalcev, še posebej je razveseljujoč obisk študentov, ki so z zanimanjem spremljali referate in sodelovali v razpravah. Živahne diskusije so pospremile skoraj vsakega referenta in dober odziv obiskovalcev, nekaterih strokovnjakov in medijev je dokaz, da so takšna srečanja v Mariboru zelo potrebna. Simpozij je spodbudil številna vprašanja in premisleke o identiteti Maribora in Mariborčanov, o možnostih gospodarskega in socialnega preporoda mesta, o kulturi v času krize in o pomenu preteklega dogajanja za sedanost in prihodnost mesta. Vse to so vprašanja, ki so samo na videz oddaljena od raziskovanja v humanistiki, dejansko pa so ves čas živa tudi v delu in razmislekih znanstvenikov s tega področja.

SIMPOZIJ SLOVENSКИH FOLKLORISTOV O SLOVENSКEM PRIPOVEDNIŠTVU

Ob 17. *pripovedovalskem festivalu Pravlјice danes* je v petek, 4. aprila 2014, v Literarnem klubu Lili Novy Cankarjevega doma v Ljubljani potekal celodnevni znanstveni posvet slovenskih folkloristov »Slovensko pripovedništvo. O čem, zakaj in kako ga razumeti«. Šlo je za redko priložnost srečanja večine slovenskih raziskovalcev pripovedne folklorne, ki so drug drugemu ter obiskovalcem predstavili svoje trenutno delo in ugotovitve. Na posvetu so se zbrali raziskovalci iz Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU (dr. Monika Kropelj, dr. Saša Babič, dr. Barbara Ivančič Kutin in Katarina Šrmpf), Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (dr. Mirjam Mencej in Ambrož Kvartič), Fakultete za humanistiko Univerze na Primorskem (dr. Katja Hrobat Virlogot) ter folkloristko, zaposleno na ustanovi Imago Sloveniae (dr. Simona Klaus).

Ker je bil posvet del festivala *Pravlјice danes* in je bil njegovo zadnje dejanje, je pritegnil tudi precej obiskovalcev. Jedro občinstva so bili študentje Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo ter posamezniki iz etnoloških (folklorističnih) in pripovedovalskih strokovnih krogov, pridružil pa se jim je tudi nekaj drugih gostov. Občinstvo je v živahnih debatah, ki so sledile predstavitvam, dejavno sodelovalo, kar je zgovoren dokaz, da so teme, ki jih raziskujejo in predstavljajo slovenski folkloristi, zelo zanimive tudi za širši krog ljudi.

Srečanje sta vsebinsko odprli dr. Monika Kropelj in dr. Mirjam Mencej, ki sta predstavili zgoščeni pregledni predavanji, nastali na osnovi predhodnega daljšega poglobljenega raziskovalnega dela. Dr. Monika Kropelj je govorila o ženskih bajeslovnih bitjih oziroma ženskih duhovih narave, kot se pojavljajo v različnih

pripovednih tipih in žanrih pripovednega izročila jugozahodnega dela Srednje Evrope, kjer se stapljajo slovanske, romanske in germanske kulture. Občinstvu je na osnovi bogatega gradiva predstavila, kakšen je pomen teh bitij in kakšno vlogo imajo (so imela) v verovanskih sistemih in pogledih na svet. Glavni poudarek predstavitve je bila ugotovitev, da lahko ženske duhove narave v primerjalni perspektivi razumemo kot alomotive, tj. vsebinske elemente, ki jih razbiramo v najrazličnejših pojavnih oblikah folklorne, a imajo enako simbolno sporočilnost. Ljudsko izročilo o vilah in nimfah je tako po besedah dr. Kropeljeve zelo heterogeno in se pogosto prepleta z izročilom o divjih ženah, sibilah, rojenicah in mnogih drugih tovrstnih ženskih bajeslovnih likih, a imajo ta bitja vedno soroden značaj in pojavnost.

Dr. Mirjam Mencej je govorila o krožnem gibanju in njegovi simboliki, kot se manifestirata v najrazličnejših oblikah (evropske) pripovedne folklorne in v evropski tradicijski kulturi nasploh. Podatke, ki jih je pri predstavitvi razgrnila pred občinstvo, je na eni strani črpala iz različnih folklornih žanrov, obredov, praks, jezika, umetnosti in filozofije, ter na drugi strani iz najrazličnejših virov, ki so jih prispevale etnografija, folkloristika, zgodovina, jezikoslovje, umetnostna zgodovina, literatura in druge vede. Vodilna misel predstavitve je bila ugotovitev, da se vloga krožnega gibanja najbolje kaže v njegovi tesni povezavi s tradicijsko konceptualizacijo prostora, saj je še posebej značilno za mejni prostor med svetovoma živih in mrtvih in označuje tako mejo kot stik med obema svetovoma. Dr. Mencejeva je razmišljanje o teh predstavah razširila tudi onkraj folkloristične analize in ga povezala z najnovejšimi nevropsihološkimi dognanji o človekovem doživljanju realnosti med transom.

* Ambrož Kvartič, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., doktorski kandidat na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1000 Ljubljana, Zavetiška 5, ambroz.kvartic@gmail.com.

Prispevek dr. Katje Hrobat Virloget je bil nadgraditev njene dolgoletne terenske raziskave o percepciji in družbeni konstrukciji časa in prostora v ustnem izročilu Krasa. Tokrat se je omejila na primere nekaterih jam, ki so kulturno konceptualizirane kot meje med svetovoma oziroma predstavljajo liminalno mesto prehoda (prehajanja) v onstranstvo. Skozi te jame lahko z (verskimi) ritualnimi praksami bodisi ljudje vstopajo v »drugi svet« ali pa pridejo v stik s folklornimi ali bajnimi bitji, ki iz onstranstva vdirajo v »našega«. Med temi bitji je na Krasu pomembna mitična Baba, ki sicer v glavnem personificira gore, osamelce in pomembnejše monolite, na katere se vežejo rituali prehoda, a je povezana tudi z jamami, pri čemer je pomemben vidik plodnosti. Predstavitev je bila pospremljena z bogatim slikovnim gradivom, ki je ponazorilo ugotovitev, da lahko za določene jame na podlagi folklornega, slikovnega in arheološkega gradiva sklepamo, da so imele (in še imajo) za prebivalce Krasa močan verovanjski pomen.

Dr. Saša Babič je govorila o tem, kako se različni vidiki koncepta zdravja ter praks zdravljenja kažejo v čudežnih pravljičah. Osnova predstavitev je bil primerjalni pregled velikega števila čudežnih pravljič z osrednjim motivom zdravljenja. To v pravljičah poteka s pomočjo čudežnih predmetov (npr. orodja) ali rastlin, v proces njihovega pridobivanja in zdravljenja samega pa so vključeni različni liki, tako osrednji kot epizodni. Pojavnost konceptov bolezni in zdravja ter praks zdravljenja v čudežnih pravljičah je pomembna ilustracija dejstva, da so bili ti elementi v slovenski tradicijski kulturi vedno povezani z magičnim – pri zdravljenju gre za premagovanje zlih sil, kar zagotovi harmonijo v posamezniku in v skupnosti. Dr. Babičeva se v predstavitvi ni ustavila le pri žanru pravljičice, pač pa je poudarila tudi vzporednice s kratkimi folklornimi oblikami ter z zagovori in drugimi zdravilskimi praksami, ki jih poznamo na Slovenskem iz preteklosti in še danes.

Najbolj aplikativno usmerjen referat je prispevala dr. Barbara Ivančič Kutin, ki je predstavila najrazličnejše prakse uporabe pripovedne folklorne na Bovškem. Te so rezultat tako slabih dveh desetletij raziskovalnih prizadevanj kot tudi naraščajočega poljudnega zanimanja in zavedanja o njeni dragocenosti. Predstavila je več konkretnih aktivnosti, ki so povezane z ohranjanjem, oživljanjem, spodbujanjem, informiranjem in promocijo lokalne pripovedne folklorne ter imajo tako kulturno-izobraževalne kot turistično-ekonomske vzgibe, oblike in cilje. Avtorica je ugotovila, da ima večina izmed njih značilnosti folklorizma, vendar pa njihovi tvorca k sodelovanju vse pogosteje povabijo strokovnjake. Aktivnosti, povezane s pripovedno folkloro v Bovcu, obsegajo muzejsko, gledališko, glasbeno, turistično, likovno in druge dejavnosti, ki so največkrat tudi tesno povezane z narečjem, ki med domačini velja za pomemben del njihove identitete. Avtorica je med drugim opozorila, da je večina teh aktivnosti namenjena odraslim uporabnikom, da pa se jim v zadnjih letih vsebinsko aktivno pridružujejo tudi otroci iz bovškega vrtca in osnovne šole, kar razkrivajo tudi ankete, izvedene med njimi.

Katarina Šrimpf je pred obiskovalce razgrnila primere obmejne folklorne, za katero sta značilna humor in komika. Šale in šaljive zgodbe, ki jih humor ustvarja, imajo lahko poleg zabave tu-

di funkcijo sproščanja različnih napetosti – tudi pri vprašanih identitete, saj so šale in druga komična folklorna pomemben in učinkovit instrument za označevanje in izpostavljanje »drugega« ter njegove drugačnosti. Avtorica je tako v kronološki (časopisni viri) in sinhroni perspektivi predstavila niz šaljev in šal na račun neumnosti in nespretnosti prebivalcev sosednjih krajev in tudi držav. V procesih postavljanja samih sebe in določanju meja lastne skupnosti ljudje pripovedujejo šale o neumnosti ljudi v neki drugi lokalni skupnosti, s tem pa hkrati pozicionirajo tako sebe kot drugega. Takšno folkloro lahko po referentkinih besedah najdemo in spoznavamo po vsem slovenskem prostoru, najbolj poznane slovenske šaljive zgodbe pa govorijo o prebivalcih Ribnice, Višnje Gore in Lemberga ter seveda o Butalcih, ki so nastali prav na podlagi omenjenih zgodb.

Po skupnem premoru za kosilo so sodelujoči prisluhnili še dveh prispevkoma. Prvega je pripravil Ambrož Kvartič, z njim pa je v historični in sinhroni perspektivi predstavil tako imenovani šibolet, jezikovni preskus posameznikove identitete. Gre za arbitrarno izbran element v jeziku – to je lahko beseda (geslo), gesta ali zgolj glas (fonem) – ki v praksi postane diskriminatorno spoznavno znamenje, saj je tisti, ki ga ni sposoben izgovoriti, simbolno izločen iz skupnosti. Rdeča nit predstavitve je bil argument, utemeljen na primerjalni analizi predstavljenih primerov, da je šibolet v pripovedni folklori tudi in predvsem migracijski motiv, ki se v različnih kulturnih kontekstih »pripinja« na konfliktne situacije, ko se »potreba« po identitetnem prepoznavanju in razločevanju poveča ter ustvarja različne oblike pripovednega gradiva, predvsem povedke.

Zadnja referentka je bila dr. Simona Klaus. Predstavila je pošasti in pošastno v oglaših, ki so pomemben del množičnih medijev, kjer se pripovedna folklor s temami, motivi in sporočili danes redno pojavlja. Osnovna ideja predstavitve je bila ugotovitev, da imajo oglasi številne vzporednice s pravljičnimi svetovi, saj so demonska bitja oziroma pošasti v obeh kontekstih večinoma predstavljeni kot nasprotniki osrednjih junakov, ti pa jih lahko premagajo šele s pomočjo specifičnega elementa, ki je v pravljičah čudežni predmet, v oglaših pa oglaševani izdelek. Ob predstavljenih primerih tako slovenskih kot tujih oglasov, v katerih nastopajo pošasti, je dr. Klausova predstavila, kaj pošast sploh je ter kakšne pomene pridobivajo pošasti v (televizijskih) oglaših danes.

Ob koncu dneva in po osmih prispevkih smo se udeleženci posveta slovenskih folkloristov – tako avtorji predstavitev kot obiskovalci – strinjali, da je za nami prijeten in vsebinsko bogat dan. Posvet je bil dobrodošla priložnost vzajemnega sodelovanja slovenskih raziskovalcev pripovedne folklorne, ki nas ni veliko, šel pa je tudi prek meja strokovnih krogov, saj je utrdil sodelovanje folkloristike s pripovedovalskim festivalom ter predstavil pomen in vsebino dela te raziskovalne panoge splošni javnosti. Zaradi vsega tega so pobude, ki jih je bilo moč slišati po posvetu, da bi takšna srečanja postala rednejša praksa, pravzaprav najpomembnejši izkupiček posveta. Tokratno srečanje je zarisalo pot, zdaj je treba le nadaljevati.